

Anna-Mari Aalto
Hanna Alastalo
Kim Josefsson
Sari Kehusmaa
Emma Tolonen
Liina-Kaisa Tynkkynen

14.10.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Täydennys sosiaali- ja terveysvaliokunnan etäkuulemistilaisuuden lausuntoon
10.10.2024

Ikääntyneiden itsemaksettujen kotipalveluiden seuranta ja henkilöstömitoituksen vaikutusten arviointi

Valiokunta pyysi 10.10.2024 kuulemisen yhteydessä lisätietoja siitä, millä tavoin THL seuraa asiakkaiden itsemaksamien kotipalveluiden palveluiden käyttöä ja mitä tiedetään ympärivuorokautisen henkilöstömitoituksen vaikutuksista kotihoidon henkilöstöön.

1. Millä tavoin THL seuraa asiakkaiden itsemaksamien kotipalveluiden palveluiden käyttöä?

THL seuraa julkisesti järjestettyä kotihoitoa, jolloin asiakkaan palvelutarve on hyvinvointialueen toimesta arvioitu. Iäkkäät henkilöt voivat lisäksi ostaa kotihoitoa omatoimisesti ja omarahoitteisesti ilman palvelutarvearviointia. Itse maksetut kotihoidon palvelut eivät kuulu julkisen järjestämisvastuun piiriin ja siksi omatoiminen palvelujen hankinta ei pääsääntöisesti myöskään kuulu THL:n seurantojen piiriin.

THL:n ikääntyneiden kotihoidon palveluiden seuranta perustuu pääosin kotihoidon palveluntuottajien toimittamiin tietoihin Avohilmo-tietokantaan ja kyselyihin perustuvan Vanhuspalveluiden tila -seurantaan. Tämän lisäksi myös esimerkiksi Terve Suomi -väestökyselyssä on kysytty ”oletko käyttänyt itse maksamiasi yksityisiä sosiaalipalveluja 12 viime kuukauden aikana?”. Kyselyn osalta ei kuitenkaan ole mahdollista erottaa yksityisesti ostettujen kotihoidon palveluiden osuutta.

Osa yksityisistä palveluntuottajista on toimittanut täysin itse maksavien asiakkaidensa kotihoidon käyntitiedot Avohilmo-rekisteriin, vaikka sitä ei ole heiltä varsinaisesti veloitettu. Avohilmo-rekisterissä oleva tieto ei kuitenkaan ole yksityisen kotihoidon osalta kattavaa, eikä sitä sen vuoksi

Anna-Mari Aalto
Hanna Alastalo
Kim Josefsson
Sari Kehusmaa
Emma Tolonen
Liina-Kaisa Tynkkynen

14.10.2024

käytetä myöskään Avohilmo-rekisterin tietoihin perustuvilla tilastoraporteilla. Piakkoin julkaistavassa kotihoidon hallintopäätöksessä THL tulee velvoittamaan myös yksityisiä palveluntuottajia toimittamaan täysin yksityiseen sopimukseen perustuvat kotihoidon tiedot Avohilmo-rekisteriin. THL on huomionnut, että pienimmillä toimijoilla ei välttämättä ole käytössään asiakas/potilastietojärjestelmää, jonka kautta tiedot Avohilmo-rekistereihiin voitaisiin toimittaa. Tietojärjestelmäinvestoinnit voivat pienten palveluntuottajien kohdalla osoittautua hyvinkin kalliiksi, eikä laki suoranaisesti velvoita hankkimaan tällaista tietojärjestelmää. Sen vuoksi THL on päättänyt kotihoidon hallintopäätöksessään seuraavanlaiseen muotoiluun: ”-- *Lisäksi yksityisten kotihoitopalveluita tuottavien palvelunantajien tulee luovuttaa THL:lle vastaavat tiedot, mikäli tietojen toimittaminen ei aiheuta palvelunantajalle kohtuutonta rasitetta.*”

Vanhuspalvelujen tilan kotihoidon riittävyys -seurannassa seurataan tällä hetkellä ainoastaan julkisen palvelupäätöksen alaista kotihoitoa. Mukana ovat sellaiset kotihoidon yksityiset yksiköt, jotka tuottavat ainakin jollekin asiakkaalle julkisen palvelupäätöksen alaista kotihoitoa ostopalveluna tai palvelusetelillä. Sen sijaan sellaiset yksityiset kotihoidon yksiköt eivät ole mukana, jolla ei ole tällaista julkisen palvelun kytköstä hyvinvointialueisiin.

2. Mitä tiedetään ympärivuorokautisen henkilöstömitoituksen vaikutuksista kotihoidon henkilöstöön

Yhtäaikaaisesti on tapahtunut kaksi asiaa: ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoitusta on nostettu ja tuotetun kotihoidon määrä on kääntynyt laskuun. THL seuraa näitä molempia useita kertoja vuodessa.

Sellaista tutkimusasetelmaa, jossa pystyttäisiin osoittamaan syy-seuraus -suhteita ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen vaikutuksesta kotihoidon palveluiden henkilöstön saatavuuteen ei ole ollut mahdollista toteuttaa. THL ei siis pysty sanomaan suoraan, mikä ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksella on ollut kotihoidon henkilöstön saatavuuteen. THL kuitenkin arvioi, että tilanteessa, jossa ikääntyneiden palvelut kärsivät merkittävästä henkilöstöpulasta, henkilöstömitoituksen

Anna-Mari Aalto
Hanna Alastalo
Kim Josefsson
Sari Kehusmaa
Emma Tolonen
Liina-Kaisa Tynkkynen

14.10.2024

kaltaisilla velvoittavilla normeilla voi olla vaikutusta henkilöstön saatavuuteen palveluissa, joissa velvoittavasta mitoituksesta ei ole säädetty.

Kuten THL lausunnossaan totesi, henkilöstöä on viime vuosien aikana lisätty ympärivuorokautiseen hoitoon ja siellä tilanne on aiemmasta selvästi parantunut. THL:n Vanhuspalvelujen tila -seurannan mukaan ammattilaisten työaika kohdentuu aiempaa paremmin koulutusta vastaavaan työhön ja myös tukipalveluita on lisätty. Mitoituksella on siis ollut suotuisia vaikutuksia ympärivuorokautisen hoivan tuotantoon.

THL kuitenkin huomauttaa, että ikääntyneiden palvelut ovat kokonaisuus. Siksi on mahdollista, että henkilöstön lisääminen ympärivuorokautisessa hoidossa on voinut hankaloittaa kotihoidon tilannetta. THL:n tiedot viittaavat ainakin siihen, että tilanne kotihoidossa ei ole esimerkiksi henkilöstön saatavuuden osalta helpottanut. THL:n seurannan mukaan tällä hetkellä näyttää siltä, että kotihoidossa suunnitellut tunnit toteutuvat huomattavasti heikommin kuin mitoitus ympärivuorokautisessa. Lisäksi jo vuonna 2022 kotihoidossa neljännes yksiköistä työskenteli viikoittain vajaalla henkilöstöllä. Kotihoidossa tehdään huomattavan paljon ylitöitä ja yksiköt kärsivät henkilöstöpulasta.

Ikääntyneiden palveluiden tarve kasvaa tulevina vuosina edelleen samalla kun henkilöstön saatavuudessa on jatkuvia haasteita. THL katsookin, että ikääntyneiden palveluiden henkilöstötilannetta tulisi tarkastella kokonaisuutena, jotta kaikille ikääntyneille pystytään tarjoamaan tarkoituksenmukaiset ja riittävät palvelut.